

Vykazování intelektuálního kapitálu v návaznosti na standardy IFRS

Martin Kučera*

Abstrakt:

Článek se zabývá problematikou zveřejňování informací o intelektuálním kapitálu ve výročních zprávách společností připravujících své výkazy dle standardů IFRS. Intelektuální kapitál je definován jako kombinace lidského, strukturálního a vztahového kapitálu organizace a velmi úzce se váže především na problematiku nehmotných aktiv v účetnictví. Za účelem zjištění aktuálního stavu výkaznictví byla provedena obsahová analýza výročních zpráv za rok 2017 společností zařazených do akciového indexu TecDAX (30 největších technologických společností na německém akciovém trhu). Analýza účetních výkazů včetně komentáře ukázala, že se účetní jednotky drží podrobnosti naznačené ve standardu IAS 38 a nemají tendenci zveřejňovat informace na bázi podrobnějších skupin, případně na úrovni jednotlivých aktiv. Z výsledků dále vyplývá, že společnosti celkově nekladou přílišný důraz na komplexní vykazování informací o intelektuálním kapitálu ani v ostatních částech výročních zprávách.

Klíčová slova: Nehmotná aktiva; IAS 38; IFRS 3; Intelektuální kapitál.

JEL klasifikace: M41, O34.

1 Úvod

Na začátku nového tisíciletí se do popředí začaly prosazovat názory, že tradičně pojaté finanční výkazy neposkytují relevantní informace stakeholderům. Děje se tak především z důvodu změny ekonomického prostředí od průmyslového ke znalostnímu. Na znalostech založená ekonomika je ekonomika, která se přímo zakládá na produkci, distribuci a užití znalostí a informací. To odráží trend v zemích OECD, který vede k růstu high-tech investic, high-tech odvětví a většímu objemu vysoce kvalifikované práce spojené s přírůstkem produktivity (Soukup a Rathouský, 2017). V požadavcích na účetní výkaznictví ve vyspělém světě je patrný vývoj, který je ovlivněn výše uvedenými změnami v ekonomickém prostředí. V ekonomice minulého století se investoři zaměřovali především na ohodnocení hmotných aktiv za účelem valuace společnosti. Hmotná aktiva jako zásoby, stroje nebo nemovitosti jsou relativně lehce ocenitelná díky svým uchopitelným vlastnostem. V ekonomice aktuálního tisíciletí si investoři uvědomují, že nehmotná aktiva mohou být stejně cenná, jako dříve bývala právě ta hmotná (Jackson, 2005).

---

* Martin Kučera; Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, katedra finančního účetnictví a auditingu, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <xkucm47@email.cz>.

Článek byl zpracován jako jeden z výstupů projektu F1/37/2019 „Dopady digitalizace v účetnictví“ Interní grantové agentury na Fakultě financí a účetnictví VŠE v Praze.

Důkazem tohoto trendu mohou být aktivity v zemích Evropské unie, které vedly k vytvoření řady konceptů zachycení a vykazování intelektuálního kapitálu stakeholderům. Jako příklad lze uvést projekt MERITUM, financovaný Evropskou unií, jehož cílem bylo připravit koncept pro řízení a výkaznictví intelektuálního kapitálu. Ten byl vytvořen ve spolupráci šesti zemí Evropské unie (Sánchez a kol., 1999). Druhým příkladem je projekt německého Spolkového ministerstva hospodářství a práce¹ z roku 2004 zvaný *Intellectual capital statement – Made in Germany*, jehož cílem bylo sestavit metodiku pro rozpoznání, řízení a výkaznictví intelektuálního kapitálu u malých a středních firem (Bornemann a kol., 2004). Tento metodický materiál byl za podpory Evropské komise v roce 2008 přepracován a vznikl metodický materiál aplikovatelný pro země Evropské unie pod názvem *Intellectual capital statement – Made in Europe* (Bornemann a kol., 2008).

Navzdory těmto aktivitám se v praxi výkazy intelektuálního kapitálu příliš neprosadily, možná i proto, že byly vždy považovány za informace zveřejňované dobrovolně. Jak uvádí Dumay (2015), problematika výkaznictví intelektuálního kapitálu byla v aktuálním desetiletí odsunuta do pozadí. Nutno dodat, že opadl zájem o výkaznictví intelektuálního kapitálu externím subjektům, nikoli řízení intelektuálního kapitálu interně ve společnosti (Schaper a kol., 2017). Na druhé straně můžeme vidět aktivity, které kladou čím dál tím vyšší důraz na nefinanční reporting společností. Jako jeden příklad za všechny lze uvést Směrnici 2014/95/EU o uvádění nefinančních informací a informací týkajících se rozmanitosti některými velkými podniky a skupinami, kterou měly členské státy transponovat do své legislativy s účinností od 1.1.2017. Směrnice zakládá povinnost vybraným účetním jednotkám zveřejňovat ve svých výročních zprávách informace týkající se environmentálních, sociálních a zaměstnaneckých otázek, dodržování lidských práv, boje proti korupci a diverzitě orgánů podniku.

Cílem tohoto článku je rozbor aktuálně platných standardů účetního výkaznictví IFRS, které mají vliv na prezentaci složek intelektuálního kapitálu v účetních výkazech, a vyhodnocení úrovně zveřejňovaných informací ve výročních zprávách společností, které jsou obchodovány na burzách. V první části článku jsou definovány požadavky relevantních standardů IFRS, které jsou následně propojeny s konceptem výkaznictví intelektuálního kapitálu. Ve druhé části článku je provedena obsahová analýza vybraných účetních závěrek společností, jež je sestavují dle standardů IFRS.

2 Přehled literatury a dosavadního výzkumu

Intelektuálním kapitálem a jeho stále rostoucím významem v podnikových procesech se zabývala řada autorů. Pro tento článek jsou relevantní díla, která

---

¹ Toto ministerstvo fungovalo pouze v letech 2002 až 2005, jako pokus o spojení oblastí ekonomického hospodářství a trhu práce.

zkoumala možnosti zachycení a zveřejnění informací o intelektuálním kapitálu v rámci finančního a nefinančního výkaznictví. N. Bontis ve svém výzkumu, založeném na analýze 10 tisíc kanadských společností, zjistil, že pouze 68 společností uvádí pojem intelektuální kapitál ve svých výročních zprávách. To ho vedlo ke konstatování, že problematika intelektuálního kapitálu je prozatím pouze diskutována akademiky (Bontis, 2003). Ricceri a kol. (2003) analyzovali úroveň zveřejňovaných informací italských společností. Autoři zjistili, že většina zveřejňovaných informací se týká vztahového kapitálu a že celková úroveň zveřejňovaných informací je závislá na velikosti společností a sektoru podnikání. Podobný výzkum provedl v Irsku Brennan (2001), který došel k závěru, že irské společnosti zveřejňují minimální objem informací o intelektuálním kapitálu, nicméně objem a kvalita informací je závislá na velikosti společností. Kamath (2008) zjistil, že úroveň vykazovaných informací je v rámci farmaceutických společností v Indii velmi nízká a ke stejnému závěru došli i Joshi a Ubha (2009), kteří analyzovali indické společnosti v oboru IT. Samostatným směrem je pak rozvoj výkaznictví v severovýchodních zemích Evropy, kde se strukturované zveřejňování informací o intelektuálním kapitálu prosadilo do praxe již v 90. letech minulého století. První společností, která vytvořila vlastní výkaz o využívaném intelektuálním kapitálu, byla Skandia AFS se svým modelem Skandia Navigator. Ten odhaluje složky intelektuálního kapitálu a zároveň jim přisuzuje peněžně vyjádřenou hodnotu, přičemž je tento model považován za milník v metodice vykazování informací o intelektuálním kapitálu. Dánský zákon o účetním výkaznictví (Danish Financial Statements Act, Dánsko, 2001) zavedl již v roce 2001 povinnost zveřejňování informací o intelektuálním kapitálu, pokud lze předpokládat, že ovlivní budoucí výsledky podnikání. Zveřejnění je požadováno po všech účetních jednotkách s výjimkou nejmenších podniků (méně než 50 zaměstnanců).

Vztah výkaznictví informací o intelektuálním kapitálu a standardů IFRS byl zkoumán autory Liao, Chan a Seng (2013), kteří analyzovali vliv přechodu výkaznictví dle lokálních standardů ke standardům IFRS na úroveň vykazování informací o intelektuálním kapitálu u technologických firem ve Velké Británii. Bylo zjištěno, že úroveň vykazovaných informací je vyšší v letech po přechodu na standardy IFRS a zároveň, že úroveň vykazovaných informací je přímo závislá na velikosti a stáří účetní jednotky.

3 Intelektuální kapitál a jeho základní složky

V literatuře se dá dohledat řada definic intelektuálního kapitálu, z nichž některé jsou velmi konkrétní a některé se snaží definovat intelektuální kapitál v obecné rovině. Všechny definice se shodují v základní charakteristice, která popisuje intelektuální kapitál jako soubor nehmotných prvků, které přinášejí konkurenční výhodu. V již provedených výzkumech, které jsou uvedeny v kapitole 2 tohoto článku, se využívá

definice z projektu MERITUM. Tento článek využívá stejnou definici, aby bylo dosaženo souladu s již provedenými výzkumy.

Intelektuální kapitál je charakterizován jako kombinace lidského, strukturálního a vztahového kapitálu organizace. Tyto tři složky ve společném působení vytváří přidanou hodnotu účetní jednotky. Lidský kapitál je definován jako souhrn znalostí a schopností zaměstnanců, který nezůstane v organizaci při jejich odchodu. Strukturální kapitál je založen na výsledcích činností zaměstnanců, které v účetní jednotce zůstávají i po jejich odchodu. Jako příklad lze uvést podnikové procesy a postupy, kulturu na pracovišti, úroveň databází apod. Z uvedených definic je patrné, že lidský a strukturální kapitál jsou si velice blízké. Tyto součásti intelektuálního kapitálu se liší především v tom, co je majetkem účetní jednotky. Lidský kapitál si společnosti vždy mohou pouze pronajmout od svých zaměstnanců, kdežto strukturální kapitál je majetkem účetní jednotky, která s ním může nakládat dle svého uvážení. Vztahový kapitál se pak skládá ze všech vztahů podniku s externím prostředím. Zde se jedná především o úroveň vztahů se zákazníky, dodavateli a dalšími stakeholdery. Jako příklad této složky intelektuálního kapitálu se uvádí např. renomé, spokojenost zákazníků nebo loajalita dodavatelů (Sánchez a kol., 1999).

4 Intelektuální kapitál v kontextu standardů výkaznictví IFRS

Základním cílem finančního účetnictví je věrně a poctivě zachytit procesy dějící se v podniku a výstupy těchto procesů prezentovat prostřednictvím finančních i nefinančních ukazatelů stakeholderům. Mnoho účetních jednotek vykazuje svoji účetní hodnotu mnohonásobně nižší, než je tržní hodnota účetní jednotky. Tento rozdíl je přisuzován z velké části právě intelektuálnímu kapitálu, respektive jeho složkám, které nejsou zachyceny a zobrazeny v účetních výkazech (Core, 2001; Edvinsson, 1997; Rieg a Vanini, 2017).

K problematice vykazování intelektuálního kapitálu neexistuje konkrétní standard IFRS, proto je nutné analyzovat spolu s požadavky koncepčního rámce také standardy, které upravují vykazování jeho jednotlivých částí. Předchozí odstavce naznačily, že intelektuální kapitál má velmi blízko především k nehmotným aktivům, proto jsou dále analyzovány standardy mající vliv na vykazování nehmotných aktiv v účetnictví, a to včetně požadavků na zveřejnění informací v komentáři k účetním výkazům.

4.1 Koncepční rámec

Koncepční rámec obsahuje základní principy a předpoklady účetního výkaznictví dle IFRS, a stejně tak definice prvků účetních výkazů. V situaci, kdy není problematika upravena konkrétním standardem, musí účetní jednotka postupovat vždy v souladu s koncepčním rámcem IFRS. Pro pochopení možností zachycení

intelektuálního kapitálu v účetnictví je důležitá definice aktiva, jež koncepční rámec obsahuje.

Aktivum je:

- zdroj řízený podnikem,
- jehož existence je výsledkem minulých událostí
- a který je nositelem budoucího ekonomického prospěchu (IASB, 2018).

Mimo tuto podstatnou definici obsahuje i vymezení hlavního předpokladu sestavení účetní závěrky, a to věrné a úplné zobrazení skutečnosti. Standard IAS 1 uvádí, že správná aplikace IFRS vede většinou k věrnému a úplnému zobrazení skutečnosti v účetnictví, nicméně pokud by nastala situace, kdy by aplikace nějakého pravidla dle IFRS učinila účetní výkazy zavádějící, je možné se od dané úpravy odklonit. V případě odklonění je pak nutno stanovit přístup, který bude v souladu s uvedeným předpokladem věrného a úplného zobrazení skutečnosti (Dvořáková, 2018).

4.2 IAS 38 Nehmotná aktiva

Nehmotné aktivum je dle standardu IAS 38 takové aktivum, které je identifikovatelné, nehmotné a nepeněžní. Za účelem rozpoznání nehmotného aktiva musí daná položka dle paragrafu 8 standardu bezpodmínečně splňovat následující znaky:

- identifikovatelnost,
- ovládání aktiva účetní jednotkou, a
- příliv budoucích ekonomických užitků. (IASB, 2004)

Kritérium identifikovatelnosti je naplněno, pokud nehmotné aktivum existuje na základě práva plynoucího z uzavřené smlouvy a případně platného zákona, nebo když je jiným způsobem oddělitelné od podniku. Nehmotné aktivum je oddělitelné od podniku, pokud je možné ho samostatně prodat, pronajmout, převést nebo rozdělit. Nehmotná aktiva plynoucí z uzavřené smlouvy nebo platného zákona jsou hodnocena jako identifikovatelná nezávisle na možnosti je samostatně převést. Jako příklad lze uvést koncese vázané na podnik. Z uvedených požadavků tedy vyplývá, že pokud daný majetek souvisí pouze s podnikáním jako celkem a nelze ho samostatně vymezit, nenaplnuje základní charakteristiku definice nehmotného aktiva. I když je dané aktivum identifikovatelné, musí být splněn druhý požadavek, a to ovladatelnost aktiva. Ovládání aktiva účetní jednotkou je dle standardu rozlišováno podle toho, zda je účetní jednotka schopna získávat z daného aktiva budoucí ekonomické užitky, a také zdali má možnost omezit přístup ostatních subjektů k těmto ekonomickým užitkům. Třetím kritériem je existence budoucích užitků, kdy tento přínos může spočívat v růstu tržeb či snížení nákladů, a to současných i předpokládaných v budoucnu (Keitz a Baetge, 2016).

Za předpokladu, že jsou splněny výše uvedené požadavky, lze předmět zkoumání charakterizovat jako dlouhodobé nehmotné aktivum. Aby však bylo možné jej vykázat v rozvaze podniku, musí dané aktivum splňovat ještě následující dvě charakteristiky:

- je pravděpodobné, že budoucí ekonomické užitky, které jsou přiřaditelné aktivu, poplynou do účetní jednotky, a
- je možné spolehlivě ocenit pořizovací náklady aktiva (Wiley, 2017).

Z této úpravy vyplývá, že podnik může disponovat nehmotnými aktivy, které v účetnictví nemůže rozpoznat, a tato zahrnout mezi ta vykazovaná v rozvaze. Účetní jednotka může narazit na problém se spolehlivým oceněním v případě, kdy aktivum není pořízeno nákupem. U interně vytvářených nehmotných aktiv standard umožňuje zahrnout do ocenění pouze náklady vzniklé ve fázi vývoje aktiva, nikoli ve fázi výzkumu, a zároveň přímo zakazuje rozpoznat vybrané typy interně vytvořených nehmotných aktiv. Jedná se především o obchodní značky, seznamy zákazníků a obdobné položky, které nelze jednoznačně odlišit od podniku jako celku.

Standard doporučuje, v paragrafu 128, zveřejňovat informace o významných nehmotných aktivech, která účetní jednotka ovládá, ale nemůže je vykazovat v účetních výkazech v rámci komentářů k účetním výkazům. Nutno dodat, že toto zveřejnění je dobrovolné, protože standard IAS 38 zveřejnění pouze doporučuje.

Pojem intelektuální kapitál je často v obecné ekonomické literatuře zaměňován s pojmy intelektuální aktiva, znalostí aktiva nebo nehmotná aktiva (Oppenheim a kol., 2003). Význam pojmu nehmotné aktivum je z pohledu účetnictví odlišný od pojmu intelektuální kapitál, který byl definován v předchozí kapitole, a proto je nutné věnovat prostor vymezení těchto pojmů vůči sobě. Z výše uvedených definic intelektuálního kapitálu a nehmotného aktiva, respektive aktiva, je patrný jeden základní nesoulad mezi účetním chápáním nehmotných aktiv a konceptem intelektuálního kapitálu, kvůli němuž nelze tyto pojmy zaměňovat. Tímto nesouladem je požadavek účetních standardů na ovládnutí aktiva účetní jednotkou. Z výčtu složek intelektuálního kapitálu v předešlé kapitole je patrné, že řada z nich není ovládána účetní jednotkou i přesto, že tyto položky přináší benefity do podniku. Jako příklad lze uvést lidský kapitál, kdy společnost své zaměstnance nemůže plně ovládat a zabránit jim vykonávat aktivity i pro jiné společnosti². Nicméně zástupce lze nalézt i ve zbylých dvou kategoriích intelektuálního kapitálu. Nehmotná aktiva se dají chápat jako úzká část intelektuálního kapitálu, která vyhovuje požadavkům aktuálně platné účetní regulace.

---

² Lze aplikovat konkurenční doložky, ale například v českém právním systému lze touto doložkou omezit výtěžnou činnost zaměstnance po skončení zaměstnání maximálně na 1 rok a pouze v oboru činnosti původního zaměstnavatele. Jejich účinnost je značně omezená.

Tabulka 1 uvádí přehled základních prvků jednotlivých segmentů intelektuálního kapitálu včetně příznaku, který zachycuje možnost rozpoznání identifikovatelného nehmotného aktiva v účetnictví dle standardů IFRS na základě výše uvedených definic. Rozpoznání dle IFRS v účetních výkazech je uváděno jako „možné“ z toho důvodu, že ne vždy je možno relevantně danou položku ocenit a vykázat. Pro každý segment intelektuálního kapitálu bylo vybráno 5 hlavních prvků, které jsou využívány i ve většině relevantní literatury (Brennan, 2001; Liao a kol., 2013; Kamath, 2008).

Tab. 1 Přehled složek intelektuálního kapitálu

Segmenty IK	Prvky segmentu	Rozpoznání dle IFRS
Lidský kapitál	Vzdělání a kvalifikace	NE
	Proaktivita	NE
	Kompetence	NE
	Loajalita	NE
	Inovativnost	NE
Strukturální kapitál	Patenty	MOŽNÉ
	Ochranné známky	MOŽNÉ
	Kultura společnosti	NE
	Informační systém	MOŽNÉ
	Podnikové procesy	NE
Vztahový kapitál	Značky a renomé	MOŽNÉ
	Kontrakty	MOŽNÉ
	Prodejní kanály	NE
	Vztahy s partnery	MOŽNÉ
	Loajalita	NE

Zdroj: Vlastní zpracování.

4.3 IFRS 3 Podnikové kombinace

Standard IFRS 3 *Podnikové kombinace* se věnuje zachycení podnikové kombinace a definuje především pravidla pro prvotní zachycení podnikové kombinace a pro výpočet goodwillu. IFRS 3 stanovuje i principy pro rozpoznávání, oceňování a vykazování převzatých identifikovatelných aktiv, přejatých závazků a nekontrolních podílů v nabývaném podniku. Podstatná je pro tento příspěvek část standardu, která se zabývá nehmotnými aktivy. Nabyvatel ve svých účetních výkazech rozpozná převzatá identifikovatelná aktiva, která mohou obsahovat i dosud nevykazovaná aktiva v účetních výkazech nabývané účetní jednotky (IASB,

2008). V odstavci B31 standardu je uvedeno, že za identifikovatelná nehmotná aktiva se považují ta, která splní podmínku oddělitelnosti nebo smluvně–právní podmínku (viz IAS 38 výše). Nabyvatel vykáže převzatá identifikovatelná nehmotná aktiva, mezi která mohou patřit i dosud nevykázaná nehmotná aktiva jako například obchodní značka, patent nebo databáze zákazníků, a to jako samostatná aktiva (Sládková, 2009). Podstatný je při podnikové kombinaci přístup k ocenění přebíraných identifikovatelných aktiv a závazků. Standard požaduje ocenění položek k momentu podnikové kombinace ve fair value v souladu s IFRS 13. Toto vstupní ocenění se považuje za vstupní ocenění i z pohledu standardu IAS 38, dle kterého jsou následně převzatá nehmotná aktiva vykazována. Standard IFRS 3 se zabývá i druhotným goodwillem, který je považován za nehmotné aktivum, nicméně není upravován standardem IAS 38. Standard IFRS 3 definuje goodwill jako aktivum, od kterého se očekává přínos budoucích ekonomických užiteků vyplývajících z ostatních aktiv nabytých v podnikové kombinaci, kteréžto není možno individuálně identifikovat a vykázat odděleně (Wiley, 2017). Goodwill z podnikové kombinace se vykazuje jako aktivum a představuje přebytek pořizovacích nákladů podnikové kombinace nad nabyvatelovým podílem na čisté reálné hodnotě identifikovatelných aktiv, závazků a podmíněných závazků nabývané podnikatelské jednotky. Goodwill je tak zbytkem pořizovacích nákladů podnikové kombinace po vykázaní identifikovatelných složek čistých aktiv nabývaného podniku (Zelenka, 2006).

4.4 Shrnutí účetní úpravy dle IFRS

Přechozí odstavce popisují účetní úpravu nehmotných aktiv a zároveň vymezují oblast intelektuálního kapitálu. Je patrné, že část intelektuálního kapitálu je zobrazena v účetních výkazech v podobě individuálně nabytých nehmotných aktiv, identifikovaných nehmotných aktiv při podnikové kombinace, a také v podobě druhotného goodwillu. Položka druhotného goodwillu je sice vykázána jako aktivum, nicméně se jedná o specifické aktivum, které vyniká svojí neurčitostí. Mimo tato vykázaná aktiva zůstává část intelektuálního kapitálu uživatelům účetních výkazů skryta, jelikož standardy neumožňují vykázat všechna držená aktiva (například z důvodu nemožnosti relevantního ocenění) a standard IAS 38 přímo zakazuje vykázaní prvotně vytvořeného goodwillu (paragraf 48, IAS 38). Účetní úprava nehmotných aktiv nekoresponduje s konceptem intelektuálního kapitálu, kdy je vysoce pravděpodobné, že u účetních jednotek řada položek intelektuálního kapitálu zůstane skryta, pokud informace o těchto položkách nebudou zveřejněny jinde než v oblasti vykazovaných nehmotných aktiv. Toto dodatečné zveřejnění doporučuje standard IAS 38 v paragrafu 128, avšak doporučení se týká pouze nevykázaných aktiv. Část intelektuálního kapitálu, která nenaplnuje definici nehmotného aktiva, zůstane i nadále skryta.

Intelektuální kapitál je v návaznosti na účetní regulaci složen z těchto částí:

- 1) Individuálně nabytá nehmotná aktiva vyhovující standardu IAS 38, která naplňují požadavky standardu na zveřejnění.
- 2) Aktiva identifikovaná při podnikové kombinaci včetně takových, která dosud nebyla zveřejněna v rozvaze nabývané jednotky (obchodní značka, kontrakty se zákazníky apod.) v návaznosti na standardy IAS 38 a IFRS 3.
- 3) Druhotný goodwill, který vzniká při podnikové kombinaci v souladu se standardem IFRS 3.
- 4) Nehmotná aktiva, která nevyhovují požadavkům standardu IAS 38 na zveřejnění v rozvaze (odstavec 21, IAS 38).
- 5) Položky, které nenaplňují definici aktiva z pohledu účetní jednotky (např. problematika ovladatelnosti u lidského kapitálu).

5 Metodologie výzkumu

Výzkum je proveden formou obsahové analýzy výročních zpráv společností sestavujících své účetní výkazy dle standardů IFRS za účetní období končící v roce 2017. Obsahová analýza byla provedena ve dvou fázích, nejdříve je analyzována účetní závěrka společnosti a následně další části výroční zprávy. Pro obsahovou analýzu byly vybrány společnosti zařazené do akciového indexu TecDAX, který reprezentuje technologický sektor společností kótovaných na burzách ve Spolkové republice Německo. Analyzovaný data set se skládá z 30 společností, které byly součástí uvedeného akciového indexu k 31.12.2017. Všechny společnosti v daném indexu zveřejňují své finanční výkazy v souladu se standardy IFRS. Tento vzorek společností byl vybrán proto, že německý akciový trh patří mezi nejrozvinutější v Evropě a zároveň technologický sektor ekonomiky je vysoce závislý na intelektuálním kapitálu. Dá se tedy předpokládat, že tyto faktory mohou vést ke zveřejňování více informací o intelektuálním kapitálu než u společností v jiných oborech a na méně rozvinutých trzích. U analyzovaných společností činí poměr tržní a účetní hodnoty k rozvahovému dni (MV/BV) v průměru 4,3. Na základě tohoto ukazatele lze tvrdit, že tržní hodnota je 4,3× vyšší než hodnota čistých aktiv podniku. Jinými slovy majoritní část hodnoty analyzovaných společností je tvořena jinými položkami, než najdeme mezi aktivy v rozvahách společností.

Obsahová analýza byla u všech výročních zpráv provedena stejnou osobou, což eliminuje vliv rozdílného chápání zveřejňovaných informací více osobami. Na druhé straně je nutné uvést, že provedení obsahové analýzy jednou osobou může zvyšovat subjektivitu výsledků. Obsahovou analýzu komplikuje skutečnost, že pro jednotlivé složky intelektuálního kapitálu není využívána stejná taxonomie ve výročních zprávách společností. Pro účely tohoto článku byly stanoveny následující hypotézy, které se věnují úrovni zveřejňovaných informací o nehmotných aktivech a dalších složkách intelektuálního kapitálu v jednotlivých částech výročních zpráv:

Hypotéza 1: Účetní jednotky zveřejňují v komentáři k účetním výkazům informace také o nehmotných aktivech, která nejsou zobrazena v rozvaze podniku.

Dle paragrafu 128 standardu IAS 38 by účetní jednotky měly v komentáři charakterizovat významná držená nehmotná aktiva, která nejsou zveřejněna v rozvaze účetní jednotky. Dá se předpokládat, že společnosti nevykazují veškerá svá nehmotná aktiva v rozvaze podniku, protože ne vždy tato aktiva naplní požadavky standardu (interně generované patenty či práva apod.). Hypotéza 1 je postavena na domněnce, že stakeholderi (především investoři a věřitelé) takové informace vyžadují, aby eliminovali riziko v důsledku asymetrie informací.

Hypotéza 2: Účetní jednotky zařazují ve většině případů dobrovolné výkaznictví o intelektuálním kapitálu do jiných částí výroční zprávy, než je účetní závěrka.

Standardy IFRS kladou požadavky na povinně vykazované informace v účetních výkazech, a všechny informace zveřejněné v účetních výkazech musí být v souladu se standardy IFRS. Na základě této skutečnosti se dá předpokládat, že společnosti dobrovolné informace zveřejňují v částech výroční zprávy, které podléhají nižší regulaci, a které nemusí být v souladu s regulací účetního výkaznictví.

Hypotéza 3: Účetní jednotky zveřejňují nejširší spektrum informací o vztahovém kapitálu (jedna ze složek intelektuálního kapitálu), který může být považován za přímou vztahovou veličinu k růstu a kvalitě tržeb, respektive zisku.

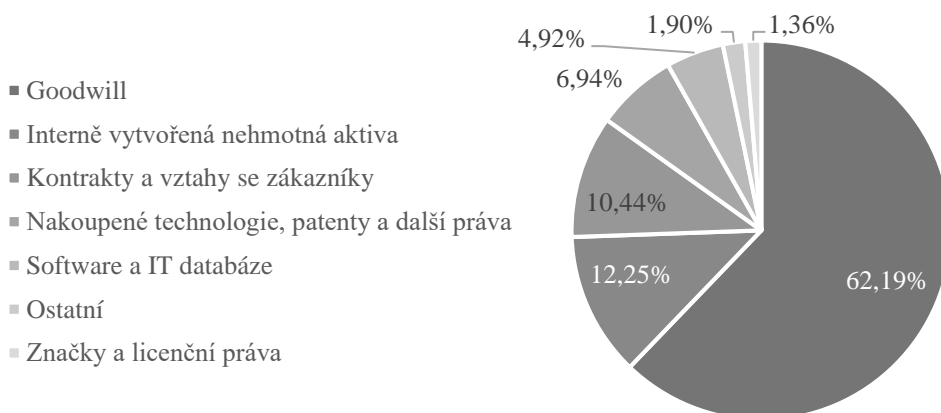
Hypotéza je založena na výsledcích provedeného výzkumu autory Ricceri, Favotto a Bozzolan (2003), kteří zjistili, že u italských společností je největší množství informací zveřejňováno právě o vztahovém kapitálu.

6 Analýza účetních závěrek vybraných společností

Cílem analýzy účetních závěrek je charakterizovat objem a strukturu vykazovaných informací o nehmotných aktivech. V rozvaze lze nalézt obvykle pouze dvě položky, které zachycují hodnotu nehmotných aktiv – goodwill a ostatní nehmotná aktiva. Pro více informací o nehmotných aktivech je potřebné analyzovat komentář k účetním výkazům. Pouze jedna z analyzovaných 30 společností uvedla podrobnější členění nehmotných aktiv přímo ve zveřejněné rozvaze. V komentáři k účetním výkazům rozlišují účetní jednotky v průměru 4 kategorie ostatních nehmotných aktiv. Na základě provedené analýzy bylo celkem rozlišeno 6 kategorií nehmotných aktiv, do kterých byla rozřazena veškerá držená nehmotná aktiva, jež účetní jednotky zveřejnily ve svých účetních výkazech. Lze tedy usuzovat, že se účetní jednotky při vykazování informací o nehmotných aktivech drží podrobnosti navržené v odstavci 119 standardu IAS 38. Pouze u 5 účetních jednotek byl přehled nehmotných aktiv doplněn o textový popis, kde byla přímo vyjmenována jednotlivá významná nehmotná aktiva. Nehmotná aktiva včetně položky goodwill činí v průměru 38,34 % bilanční sumy, bez zohlednění položky goodwill pak pouze 15,06 %. Struktura držených nehmotných aktiv na obr. 1 odhaluje největší podíl

goodwillu (62,19 %), který je následován interně vytvořenými nehmotnými aktivy (12,25 %). Na druhé straně nejmenší podíl tvoří značky a licenční práva (1,36 %). Z provedené analýzy bylo zjištěno, že goodwill tvoří významnou část držených aktiv. Samotná položka goodwillu může být kvůli své neurčitosti považována za nejvíce rizikovou část aktiv společnosti, která s sebou přináší pochybnosti, zdali společnosti nemají zájem nebo nemají motivaci rozpoznat individuální aktiva na úkor goodwillu při podnikové kombinaci, případně jestli neinvestují příliš vysoké částky do akvizic společností. Goodwill může ve své hodnotě skrýt konkurenčně výhodná aktiva a zároveň je pouze testován na snížení hodnoty oproti individuálně rozpoznávaným aktivům, která musí být často amortizována.

Obr. 1: Složení nehmotných aktiv analyzovaného vzorku účetních jednotek

Zdroj: Vlastní zpracování (řazeno od největšího podílu po nejmenší).

Žádná z analyzovaných společností nezveřejnila v účetní závěrce informace o nehmotných aktivech, která nejsou součástí nehmotných aktiv zachycených v rozvaze tak, jak doporučuje paragraf 128 standardu IAS 38, na základě čehož se nepodařilo potvrdit hypotézu 1. Důvodem může být skutečnost, že analyzované podniky žádná taková aktiva nevlastní. To však není příliš pravděpodobné, vezmeme-li v potaz, že tržní hodnota analyzovaných podniků výrazně převyšuje tu účetní.

7 Analýza ostatních částí výročních zpráv vybraných společností

Mezi další složky výroční zprávy se kromě účetní závěrky řadí hlavní informace pro investory a zpráva managementu. V této kapitole jsou analyzovány právě tyto části výročních zpráv. Je zkoumáno, zda obsahují informace o dalších složkách intelektuálního kapitálu než jen nehmotných aktivech. Žádná analyzovaná výroční zpráva neobsahovala část, která by se kompletně věnovala intelektuálnímu kapitálu, natož aby obsahovala ucelený report o intelektuálním kapitálu. Obecně je možné

říct, že se analyzované výroční zprávy intelektuálním kapitálem zabývají minimálně, což dokazuje i výskyt slova „intellectual“ ve výročních zprávách. V průměru obsahovala jedna výroční zpráva 4,87 výskytů slova „intellectual“, přičemž tento průměr extrémně navyšuje výroční zpráva společnosti SAP SE, která obsahovala tento výraz celkem 42×. Na druhé straně 9 výročních zpráv neobsahovalo tento výraz dokonce ani jednou. Na základě provedené obsahové analýzy lze tvrdit, že struktura a objem vykazovaných informací je u analyzovaného vzorku velmi rozdílná. Rozdílly se vyskytují jak u typu zveřejňovaných informací, tak i ve formě zveřejnění (finanční či nefinanční vyjádření). Analyzovány byly tři kategorie intelektuálního kapitálu: lidský kapitál, strukturální kapitál a vztahový kapitál.

Tabulka č. 2 agreguje zjištěné informace o lidském kapitálu z výročních zpráv společností, kdy uváděné procento označuje podíl výročních zpráv, které uvedenou informaci obsahují. Všechny analyzované společnosti zveřejňují počet zaměstnanců. Členění zaměstnanců bylo v 67 % výročních zpráv zveřejněno dle typu práce a v 63 % dle pohlaví. Nejméně často společnosti zveřejňovaly členění zaměstnanců dle typu vzdělání (17 % společností) a dosažených zkušenostech (20 % společností). Právě tyto minoritně zveřejňované informace by mohly charakterizovat úroveň lidského kapitálu, protože právě schopnosti zaměstnanců jsou obsahem lidského kapitálu. Samotný počet zaměstnanců neposkytuje o intelektuálním kapitálu žádnou kvalitativní informaci. Ostatní informace, které se vyskytovaly ve výročních zprávách, byly informace o spokojenosti, aktivitě a loajalitě zaměstnanců. Vybrané společnosti měřily tyto charakteristiky pomocí interně sestavovaných indexů, kdy nejrozšířenější bylo zveřejňování informací o obratu zaměstnanců. Ten udává, kolik procent zaměstnanců bylo ve sledovaném období nahrazeno. Tuto informaci lze dohledat v téměř každé třetí výroční zprávě.

Tab. 2 Lidský kapitál

Položka	Výskyt v %
Počet zaměstnanců	100
Členění zaměstnanců dle oddělení / typu práce	67
Členění zaměstnanců dle pohlaví	63
Členění zaměstnanců dle regionu působení	53
Členění zaměstnanců dle národnosti	33
Informace o loajalitě zaměstnanců	30
Členění zaměstnanců dle věku	27
Členění zaměstnanců dle dosažených zkušeností	20
Členění zaměstnanců dle dosaženého vzdělání	17
Spokojenost zaměstnanců	13
Informace o aktivitě zaměstnanců	10

Zdroj: Vlastní zpracování.

V tabulce č. 3 je uveden přehled zveřejňovaných informací o strukturálním kapitálu. Zveřejňování informací o strukturálním kapitálu úzce souvisí s rozvojem Corporate Governance, který klade požadavky na zveřejňování informací o principech správy a řízení organizací. Tuto tendenci potvrzuje skutečnost, že všechny analyzované společnosti zveřejnily informace o struktuře společnosti, a to včetně jmen řídicích pracovníků i hlavních podnikových procesech, které jsou závazné vzhledem k podnikovým směrnicím.

Tab. 3 Strukturální kapitál

Položka	Výskyt v %
Struktura managementu společnosti	100
Popis závazných postupů a procesů	100
Popis výzkumu a vývoje organizace	97
Regionální rozložení společnosti	80
Přehled jednotlivých projektů a aktivit ve výzkumu a vývoji	73
Patenty a ochranné známky	23
Využívaný informační systém	10

Zdroj: Vlastní zpracování.

Téměř všechny společnosti se obsáhle věnovaly také oblasti výzkumu a vývoje. Výroční zprávy obsahovaly popis běžících projektů i investic do výzkumu a vývoje. Nejvíce detailní přehled výzkumných aktivit zveřejnila společnost EVOTEC AG, která dokonce uvedla fáze výzkumných aktivit. Tak sestavený přehled umožňuje vyhodnotit riziko úspěšného dokončení výzkumných projektů. Analyzované společnosti nejméně zveřejňovaly informace o počtu a hodnotě držených patentů, a také o využívaném informačním systému.

Poslední analyzovanou kategorií intelektuálního kapitálu je vztahový kapitál, jehož dosažené výsledky jsou zachyceny v tabulce č. 4. Všechny společnosti uvedly, na jakých trzích působí z geografického hlediska, což polovina firem doplnila i základními finančními ukazateli. Mimo geografického rozložení 53 % společností uvedlo i rozdělení produkce dle jednotlivých typů produktů. Informace o držených značkách a počtu zákazníků zveřejnilo 40 %, respektive 47 % společností. Vztahový kapitál je úzce spojen s dosahovanými výnosy, jejichž vykazování je ovlivněno standardem IFRS 15 Výnosy ze smluv se zákazníky. Standard IFRS 15 uvádí že, účetní jednotka musí zveřejnit výnosy vykázané ze smluv se zákazníky do relevantních kategorií a zároveň zveřejnit dostatečné informace, aby byl pochopitelný vztah mezi stanovenými kategoriemi výnosů a jednotlivými vykazovanými segmenty dle IFRS 8 *Provozní segmenty*.

Tab. 4 Vztahový kapitál

Položka	Výskyt v %
Přehled relevantních trhů – geografický pohled	100
Přehled relevantních trhů – produktový pohled	53
Počet zákazníků / kontraktů	47
Vztah s ostatními partnery (mimo zákazníků)	40
Vlastněné značky a renomé	40
Vztah k životnímu prostředí	30
Loajalita zákazníků	20
Spokojenost obchodních partnerů	17
Přehled obchodních partnerů	7

Zdroj: Vlastní zpracování.

Aktuálním tématem je emise skleníkových plynů, především CO₂. Celkově 30 % společností reflektovalo tento trend ve výroční zprávě a zveřejnilo roční emise CO₂ a případně i dalších škodlivých vlivů na životní prostředí. Nejméně pozornosti bylo věnováno zveřejnění jmen obchodních partnerů a taktéž spokojenosti obchodních partnerů.

Z provedené obsahové analýzy ostatních částí výroční zprávy (mimo účetní závěrku) bylo zjištěno, že i u společností, které jsou svojí činností, velikostí a podmínkami podnikání podobné, jsou patrné diametrální rozdíly ve zveřejňovaných informacích o intelektuálním kapitálu. Hypotéza 2 je potvrzena, jelikož ve všech analyzovaných účetních výkazech jsou zařazeny pouze informace vynucené účetní regulací, nikoliv dodatečné informace, popisující jednotlivé složky intelektuálního kapitálu. Takové informace lze nalézt v jiných částech výročních zpráv, především ve zprávě managementu. Obecně se dá říct, že nejvíce informací se uživatel výročních zpráv dozví o lidském kapitálu (zaměstnancích) společnosti. Zaměstnanci jsou nositelé inovací a nových nápadů a je patrné, že podniky v technologickém sektoru si uvědomují jejich důležitost. Nutno dodat, že kromě 6 společností všechny analyzované podniky vždy informace o zaměstnancích uváděly členěné do různých kategorií, nicméně tyto kategorie nebyly dále propojeny. Nebylo tedy možné překrýt množiny zaměstnanců členěných dle jednotlivých pohledů (např. nebylo možné zjistit počet žen ve výzkumném oddělení, přestože je znám počet zaměstnanců v tomto oddělení i celkový počet zaměstnaných žen). Takto pojatá prezentace informací velmi omezuje vypovídací hodnotu, jelikož různé kategorie mohou být různě rizikové. Velmi odlišné je i pojetí formy prezentace informací, kdy zhruba polovina firem volila zveřejnění ve formě tabulek a druhá polovina ve formě textového komentáře. Z provedené analýzy se nepodařilo

potvrdit hypotézu 3, jelikož největší objem informací se v průměru lze dozvědět o lidském kapitálu, respektive zaměstnancích společností. Ze všech analyzovaných oblastí jsou nejvíce porovnatelné informace zveřejněné o strukturálním kapitálu, který je velmi silně provázán s problematikou Corporate Governance a v souvislosti s tím i s platnou legislativní úpravou. Výsledkem těchto skutečností je, že informace o strukturálním kapitálu jsou ty nejlépe srovnatelné mezi analyzovanými společnostmi. Na druhé straně společnosti zveřejňují nejméně informací o vztahovém kapitálu, pravděpodobně nechtějí odhalovat své vazby na okolní prostředí svým konkurentům. Informace o vztahovém kapitálu, které všechny společnosti zveřejňují, jsou velmi provázány se segmentovým výkaznictvím, jak to po společnostech považuje standard IFRS 8 *Provozní segmenty*.

8 Závěr a diskuse

Provedené šetření ukázalo, že účetní jednotky připravující své účetní výkazy dle standardů IFRS nekladou přílišný důraz na vykazování informací v oblasti intelektuálního kapitálu. Společnosti zařazují informace o intelektuálním kapitálu do jiných částí výroční zprávy, než je účetní závěrka, nicméně ve velmi nestrukturované podobě. Všechny společnosti zařazené do výzkumu podnikají v technologickém sektoru, který je založen na intelektuálním kapitálu více než na hmotných aktivech. I přesto firmy nezveřejňují informace o klíčovém faktoru k jejich úspěchu. Na základě toho je možné předpokládat, že v jiných oborech může být situace s výkaznictvím ještě na nižší úrovni. Žádná z účetních jednotek nepřipravila report věnující se přímo intelektuálnímu kapitálu tak, jak je definován v odborných publikacích. Tento článek potvrzuje závěry autorů Kamath (2008) i Joshi a Ubha (2009), že úroveň vykazovaných informací je na nízké úrovni.

Na druhé straně nepotvrzuje výsledky autorů Ricceri, Favotto a Bozzolan (2003), kteří zjistili, že je zveřejňováno nejvíce informací o vztahovém kapitálu, jelikož analýza ukázala největší objem zveřejňovaných informací u lidského kapitálu.

Závěrem lze dodat, že jediným podnikem, který kladl značný důraz na výkaznictví informací o intelektuálním kapitálu je SAP SE, což může být způsobeno tím, že výroční zpráva byla připravena v souladu se Směrnicí 2014/95/EU o uvádění nefinančních informací (integrovaný reporting). Směrnice ukládá velkým společnostem za povinnost zveřejnit informace o společenských, environmentálních dopadech, o diverzitě řízení apod. Z porovnání výroční zprávy SAP SE a ostatních společností v analyzovaném vzorku lze usuzovat, že regulace má výrazný dopad na zveřejňované informace o intelektuálním kapitálu. Další výzkum lze směřovat právě směrem k vlivu této regulace na vykazování informací o intelektuálním kapitálu.

Literatura

BONTIS, N., 2003. Intellectual Capital Disclosure in Canadian Corporations. *Journal of Human Resource Costing & Accounting* [online]. Roč. 7, č. 1, s. 9–20. doi: 10.1108/eb029076.

BORNEMANN, M., ALWERT, K., KIVIKAS, M., 2004. *Intellectual capital statement – Made in Germany* [online]. [vid 26. 4. 2019]. Dostupné z: <http://akwissensbilanz.org/wp-content/uploads/2018/05/Leitfaden_english.pdf>.

BORNEMANN, M., EDVISSON, L., LEBER, M., LEITNER, K.-H., KIVIKAS, M., 2008. *Intellectual capital statement – Made in Europe* [online]. [vid 3. 4. 2019]. Dostupné z: <<http://akwissensbilanz.org/wp-content/uploads/2018/07/European-ICS-Guideline.pdf>>.

BRENNAN, N., 2001. Reporting intellectual capital in annual reports: evidence from Ireland. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* [online]. Roč. 14, č. 4, s. 423–436. ISSN 0951-3574. doi: 10.1108/09513570110403443.

CORE, J. E., 2001. A review of the empirical disclosure literature: discussion. *Journal of Accounting and Economics*. Roč. 31, č. 1, s. 441–456. doi: 10.1016/S0165-4101(01)00036-2.

DÁNSKO, 2001. *Danish Financial Statement Act* [online]. [vid 20. 6. 2019]. Dostupné z: <http://m.fsr.dk/~media/Files/Faglig%20viden/Regnskaber/Standarder%20og%20vejledninger/aarl_eng.ashx>.

DUMAY, J., 2015. A critical reflection on the future of intellectual capital: from reporting to disclosure. *Journal of Intellectual Capital*. Roč. 17, č. 1, s. 168–184. doi:10.1108/JIC-08-2015-0072.

DVOŘÁKOVÁ, D., 2018. *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS*. B.m.: BizBooks, Albatros Media.

EDVINSSON, L., 1997. *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. B.m.: Harper Collins.

IASB, 2004. IAS 38 Intangible Assets. *International Financial Reporting Standards*. London: IFRS Foundation.

IASB, 2008. IFRS 3 Business Combinations. *International Financial Reporting Standards*. London: IFRS Foundation.

IASB, 2018. Conceptual Framework for Financial Reporting. *International Financial Reporting Standards*. London: IFRS Foundation.

JACKSON, S., 2005. *Human Resource Management*. Mason, Ohio: Cengage learning.

JOSHI, M., UBHA, D. S., 2009. Intellectual Capital Disclosures: the Search for a new Paradigm in Financial Reporting by the Knowledge Sector of Indian Economy. *Electronic Journal of Knowledge Management*. Roč. 7, č. 5, s. 575–582.

KAMATH, G., 2008. Intellectual capital and corporate performance in Indian pharmaceutical industry. *Journal of Intellectual Capital*. Roč. 9, č. 4, s. 684–704. doi: 10.1108/14691930810913221.

KEITZ, I. von, BAETGE, J., 2016. *IAS38 – Immaterieller Vermögenswert* [online]. [vid. 15. 4. 2019]. Dostupné z: <<https://www.hb.fh-muenster.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/8096>>.

LIAO, P. C., LING-CHING CHAN, A., SENG, J.-L., 2013. Intellectual capital disclosure and accounting standards. *Industrial Management & Data Systems*. Roč. 113, č. 8, s. 1189–1205. doi: 10.1108/IMDS-01-2013-0026.

OPPENHEIM, Ch., STENSON, J., WILSON, R. M. S., 2003. Studies on Information as an Asset I: Definitions. *Journal of Information Science*. Roč. 29, č. 3, s. 159–166. Dostupné z: doi:10.1177/01655515030293003

RICCERI, F., FAVOTTO, F., BOZZOLAN, S., 2003. Italian annual intellectual capital disclosure: An empirical analysis. *Journal of Intellectual Capital*. Roč. 4, č. 4, s. 543–558. doi: 10.1108/14691930310504554.

RIEG, R., VANINI, U., 2017. Value-Relevance of Intangibles and Intellectual Capital Disclosure on Market-to-book Value Ratio: A Longitudinal Multilevel Regression of German DAX Firms. *SSRN Electronic Journal*. doi: 10.2139/ssrn.2906636.

SÁNCHEZ, P., COVARSI, M., CAÑIBANO, L., 1999. *The value relevance and managerial implications of intangibles: A literature review* [online]. [vid. 20. 6. 2019] Madrid: OECD. Dostupné z: <<https://www.oecd.org/sti/ind/1947974.pdf>>.

SCHAPER, S., NIELSEN, Ch., ROSLENDER, R., 2017. Moving from irrelevant intellectual capital (IC) reporting to value-relevant IC disclosures: Key learning points from the Danish experience. *Journal of Intellectual Capital*. Roč. 18, č. 1, s. 81–101. Dostupné z: doi:10.1108/JIC-07-2016-0071.

SLÁDKOVÁ, E., 2009. *Finanční účetnictví a výkaznictví*. Praha: ASPI.

SOUKUP, J., RATHOUSKÝ, B., 2017. *Znalostní ekonomika v České republice a Evropské unii*. Praha: Management Press, Albatros Media.

WILEY, 2017. *Wiley IFRS 2017: Interpretation and Application of IFRS Standards*. B.m.: John Wiley&Sons.

ZELENKA, V., 2006. *Goodwill: principy vykazování v podniku*. Praha: Ekopress.

Intellectual capital reporting in accordance with IFRS

Martin Kučera

Abstract:

The article focuses on disclosure of information regarding the intellectual capital in annual reports of companies carrying out their reports based on IFRS standards. Intellectual capital can be defined as a combination of human, structural and relation capital of an organisation and is very closely connected to the issue of intangible assets in accounting. For the purpose of determination of the current state of reporting, the annual reports of companies included in the stock index TexDAX (30 biggest tech-companies on the german stock market) for the year 2017 were analysed. The analysis of the financial statements, including notes, showed that entities adhere to the details outlined in IAS 38 and do not tend to disclose information on a more detailed group or asset level basis. Furthermore, based on the results of the analysis it can be concluded that companies generally do not overly focus on the complex reporting of information regarding intellectual capital in other parts of annual reports.

Keywords: Intangible assets; IAS38; IFRS 3; Intellectual capital.

JEL Classification: M41, O34.